

Egypt's Foreign Policy towards The Arab World in the Reign of President Mohammad Anwar Sadat during 1970-1981

Alauddeen Kadah¹ and Chookiat Panaspornprasit²

¹Master's Degree Student, M.A. (Political Science) in International Relations,
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

²Associate Professor, Department of International Relations,
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

E-mail: alauddeen3532@gmail.com

135

ปีที่ 26
ฉบับที่ 3
ก.ย.
-
ส.ค.
2563

Abstract

This article aims to study about factors affecting the change of Egypt's foreign policy towards The Arab World in the reign of President Mohammad Anwar Sadat during 1970-1981, which Egypt in the reign of President Sadat changed the direction of foreign policy to the Arab World by reducing Egypt's role of being leader in Arab countries in Middle East region and implementing policy of building relationships with some Arab countries that gave benefits to Egypt only, as well as President Sadat gave importance to Egyptian Nationalism concept and Egypt First policy that causing Egypt in the reign of President Sadat to be considered as ineffective leader in Arab

countries which made resentment to Arab people and other Arab countries in the Middle East region. Especially, created disharmony and conflict to Arab countries after Egypt signed in the Egypt-Israel Peace Treaty with Israel that finally affecting Egypt to be expelled from the Arab League which is the regional organization in the Middle East in 1979. The results of the study shown that factors affecting the change of Egypt's foreign policy towards The Arab World in the reign of President Sadat were policy implementation of external superpowers from Soviet Union and United States to Egypt.

Keywords: Egypt Foreign Policy, President Sadat, the Arab World, Soviet Union, United States

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุค ประธานาธิบดี มุฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981¹

อาลาอุดดีน กะดีะ¹ และซูเกียรติ พนัสพรประสิทธิ์²

¹นิสิตระดับปริญญาโท (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ,
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ,
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Email: alauddeen3532@gmail.com

137

ปีที่ 26
ฉบับที่ 3
ก.ย.
-
ส.ค.
2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีมุฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981 โดยอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีซาดัตได้เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อโลกอาหรับด้วยการลดบทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับใน

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “นโยบายของอียิปต์ต่อองค์การสันนิบาตอาหรับ (The Arab League): ศึกษาในยุคประธานาธิบดีมุฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981” ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” ครั้งที่ 1/2562 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภูมิภาคตะวันออกกลางและดำเนินนโยบายด้วยการสานสัมพันธ์กับประเทศอาหรับบางประเทศที่อำนวยความสะดวกต่ออียิปต์เท่านั้น รวมถึงประธานาธิบดีชาติได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดชาตินิยมอียิปต์และนโยบายอียิปต์ต้องมาก่อน ทำให้อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติถูกมองว่าไร้ประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำกลุ่มประเทศอาหรับซึ่งสร้างความไม่พอใจต่อชาวอาหรับและประเทศอาหรับต่าง ๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งสร้างความแตกแยกและความขัดแย้งในกลุ่มประเทศอาหรับหลังจากได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกับอิสราเอล จนทำให้อียิปต์ถูกขับออกจากองค์การสันนิบาตอาหรับซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางในค.ศ. 1979 โดยผลของการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติ คือ การดำเนินนโยบายของมหาอำนาจภายนอกอย่างสหภาพโซเวียตและสหรัฐฯ ต่ออียิปต์

คำสำคัญ: ประธานาธิบดีชาติ นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ โลกอาหรับ สหภาพโซเวียต สหรัฐฯ

บทนำ

อียิปต์เป็นประเทศอาหรับที่มีประวัติศาสตร์และอารยธรรมมาที่โดดเด่นมาอย่างยาวนาน โดยอียิปต์ตั้งแต่อดีตมาได้ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับและต้องการขยายอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นอย่างมาก เพราะปัจจัยพื้นฐานที่ผลักดันให้อียิปต์ต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในภูมิภาคนั้น จะเห็นได้ว่า ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ด้านโครงสร้างทางสังคมและประชากร ด้านการทหาร และโครงสร้างทางการเมืองของอียิปต์มีความโดดเด่นและเหนือกว่าประเทศอาหรับอื่นๆ ในภูมิภาค กล่าวคือ ด้านภูมิศาสตร์ อียิปต์ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างกลุ่มประเทศอาหรับตะวันตกและกลุ่มประเทศอาหรับตะวันออก ด้านการทหาร อียิปต์มีขีดความสามารถทางทหารที่เข้มแข็งจนนำไปสู่การทำสงครามกับอิสราเอลถึง 5 ครั้ง (ในค.ศ. 1948, 1956, 1967, 1969-1970 และ 1973) และด้านการเมืองที่ขับเคลื่อนโดยแนวคิดชาตินิยมอาหรับ การปฏิวัติ และการปกครองโดยผู้นำที่มีความโดดเด่นและแข็งแกร่ง เช่น ประธานาธิบดีกา말 อับดุล นัซเซอร์ เป็นต้น (Korany & Dessouki, 2010: 169-177.) ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวได้กระตุ้นความทะเยอทะยานของอียิปต์ให้มีบทบาทในภูมิภาคภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ ระหว่างค.ศ. 1955-1970 โดยเขามองโลกอาหรับว่าเป็นเขตอิทธิพลและความเป็นผู้นำตามธรรมชาติของอียิปต์ โดยพยายามดำเนินนโยบายที่ทำให้อียิปต์เป็นศูนย์กลางของระบอบการรวมอาหรับ (Pan-Arab regime) ที่ควบคู่ไปกับแนวคิดชาตินิยมอาหรับ ซึ่งอียิปต์ประกาศตนว่าเป็นผู้นำของชาติอาหรับและเป็นผู้สนับสนุนชาวปาเลสไตน์ รวมถึงเป็นแกนนำในการต่อสู้กับอิสราเอล และผลประโยชน์แห่งชาติของชาติอาหรับได้กลายเป็นผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์ (Dakhlallah, 2012: 401-402.)

แต่ต่อมาในยุคประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ อัล-ชาตัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ได้มีทิศทางที่

เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับ ซึ่งประธานาธิบดีชาติัตได้ลดบทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับโดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเอกเทศและมีความสัมพันธ์ทางการทูต การทหาร และวัฒนธรรมระหว่างประเทศกับโลกภายนอกเสียใหม่ (จรัญ มะลูลีม, 2557: 78-79) รวมถึงให้ความสำคัญกับแนวคิดชาตินิยมอียิปต์และนโยบายอียิปต์ต้องมาก่อน ส่งผลทำให้เกิดความไม่พอใจต่อกลุ่มประเทศอาหรับและบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับของอียิปต์ก็ถดถอยลง ซึ่งประธานาธิบดีชาติัตไม่ได้ดำเนินนโยบายในเชิงรุกเพื่อรักษาสถานะความเป็นผู้นำในภูมิภาคตะวันออกกลาง (Saliba, 1975: 56.)

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต จากการที่เคยให้ความสำคัญกับการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับและขยายอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลาง ไปสู่การลดบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับและให้การสนับสนุนโลกตะวันตกอย่างสหรัฐฯ แทน โดยจะทำการนำเสนอใน 2 ส่วนหลัก ๆ คือ ส่วนแรก นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและความเปลี่ยนแปลงในยุคประธานาธิบดีชาติัต ส่วนที่สอง นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการศึกษเกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าวจะทำให้เข้าใจถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศและบทบาทของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในช่วงเวลาดังกล่าวได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ (ค.ศ. 1955-1970)

หลังจากการขึ้นสู่อำนาจของประธานาธิบดีนัซเซอร์ในช่วงค.ศ. 1955-1970 อียิปต์ได้มีความเข้มแข็งและมีอิทธิพลเหนือกลุ่มประเทศอาหรับในตะวันออกกลางเป็นอย่างมาก โดยอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำในโลกอาหรับ และเป็นผู้ขับเคลื่อนที่สำคัญขององค์การสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง รวมถึงเป็นแกนนำในการทำสงครามกับอิสราเอลและต่อต้านการครอบงำของมหาอำนาจภายนอกอีกด้วย (Dawisha, 1976: 9 ; Thornhill, 2004: 892-921) โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ใช้แนวคิดการรวมอาหรับนิยม และแนวคิดชาตินิยมอาหรับเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการปฏิรูปและการดำเนินนโยบายภายในประเทศ เช่น นโยบายด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม เป็นต้น และนโยบายต่างประเทศ เช่น การต่อต้านการครอบงำของมหาอำนาจภายนอกโดยเฉพาะอังกฤษ การดำเนินนโยบายเป็นกลาง การแสดงบทบาทผู้นำในโลกอาหรับผ่านองค์การสันนิบาตอาหรับ การทำสงครามกับอิสราเอล และให้การสนับสนุนชาวปาเลสไตน์ และการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาค เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอียิปต์และแสดงบทบาทความเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค (Danielson, 2007: 27)

ด้วยเหตุนี้ อียิปต์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้กลายเป็นประเทศที่มีอิทธิพลมากที่สุดในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาตอนเหนือ โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้กำหนดนโยบายต่างประเทศของอียิปต์บนพื้นฐานของ 3 วงล้อ (Circles) ที่มีอียิปต์อยู่ศูนย์กลางคือ อาหรับ (The Arab) อิสลาม (Islamic) และแอฟริกา (The Africa) (Darwisheh, 2015: 44-45) ซึ่งสำหรับประธานาธิบดีนัซเซอร์แล้ววงล้อที่สำคัญที่สุดก็คือ “อาหรับ” กล่าวคือ ประธานาธิบดี

นักเชอร์มมองว่าชาวอาหรับทั้งหมดความีเอกลักษณ์อันเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งอียิปต์คือศูนย์กลางของชาวอาหรับ โดยมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน (Homogeneity) มีประวัติศาสตร์คล้ายคลึงกัน มีสถานที่ทางยุทธศาสตร์ใกล้เคียงกัน (Strategic Location) และมีน้ำมันจำนวนมากในโลกอาหรับ ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์เน้นความสำคัญต่อโลกอาหรับ โดยการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับ ซึ่งการดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีนัซเซอร์ดังกล่าวทำให้บทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับของอียิปต์มีความโดดเด่นและยกระดับสถานะของอียิปต์ให้มีอิทธิพลในภูมิภาคมากขึ้น รวมทั้งสร้างชื่อเสียงให้กับตัวของประธานาธิบดีนัซเซอร์เองด้วยเช่นกัน (Hasou, 1985: 50-51) ทั้งนี้ ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่อโลกอาหรับด้วยกับเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ หนึ่ง การรักษาสถานะตนเองไม่ให้เข้าไปเกี่ยวพันกับความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับ และสอง คือ การรักษาสถานภาพความเป็นกลางของอียิปต์และโลกอาหรับระหว่างมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายคือ สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียต โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์มีความเชื่อว่า อียิปต์เป็นประเทศที่มีหน้าที่สำคัญในการรวบรวมโลกอาหรับให้เป็นเอกภาพ หลังจากที่มีมหาอำนาจตะวันตกได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในโลกอาหรับมาอย่างยาวนาน

นอกจากนี้ เป้าหมายสำคัญในนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ยังมีอีก 2 ประการ (Hasou, 1985: 48-50) คือ

1. การเรียกร้องอิสระในการปกครองตนเองภายในประเทศ (Autonomy at Home) หรือก็คือการเรียกร้องอิสรภาพจากการถูกรอบงำของอังกฤษภายในอียิปต์ โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์มองว่าการที่เป้าหมายและนโยบายสำคัญของอียิปต์ต่อโลกภายนอกจะประสบผลสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความมั่นคงภายใน

ประเทศ ดังนั้นเพื่อให้เป้าหมายของนโยบายต่างประเทศบรรลุผลสำเร็จ ประธานาธิบดีนixonจึงจำเป็นต้องปฏิรูปและสร้างความมั่นคงภายในประเทศเป็นอันดับแรกโดยเริ่มจากการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับภายใต้ต้องการสันนิบาตอาหรับในการช่วยขับไล่อังกฤษออกจากดินแดนของอียิปต์ ซึ่งการดำรงอยู่ของอังกฤษในอียิปต์มาอย่างยาวนานได้สร้างความไม่พอใจให้กับประธานาธิบดีนixonและประชาชนชาวอียิปต์เป็นอย่างมาก เพราะการมีอิทธิพลของอังกฤษในอียิปต์ได้ทำลายเกียรติภูมิ และศักดิ์ศรีของอียิปต์ รวมทั้งเป็นต้นตอของการฉ้อโกงทุจริต การมีระบบที่ดินศักดินา การมีกษัตริย์ที่ถูกเกลียดชังโดยประชาชน เป็นต้น โดยหลังจากการปฏิวัติอียิปต์ประธานาธิบดีนixonได้เจรจากับอังกฤษให้มีการลงนามในข้อตกลงถอนทัพทหาร (The Evacuation Agreement) ออกจากบริเวณคลองสุเอซทั้งหมด ซึ่งต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1954 อังกฤษก็ตอบรับข้อตกลงที่จะถอนทัพออกจากคลองสุเอซภายในระยะเวลา 20 เดือน และในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1956 อังกฤษก็ได้ถอนทัพทหารออกจากอียิปต์จนหมดสิ้น

2.การมีอิสระในการปกครองตนเองในต่างประเทศ (Autonomy Abroad) หรือก็คือ การยกระดับสถานภาพความเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับ ซึ่งจากความสำเร็จของประธานาธิบดีนixonที่ใช้ความสามารถในการเจรจาทางการทูตจนบรรลุข้อตกลงการถอนทัพทหารของอังกฤษออกจากอียิปต์ในค.ศ. 1954 ส่งผลทำให้อียิปต์สามารถกำหนดโชคชะตาของตนเองโดยปราศจากการครอบงำของมหาอำนาจเป็นครั้งแรกในรอบหลายศตวรรษ โดยเฉพาะประธานาธิบดีนixonได้รับการยอมรับจากประชาชนชาวอียิปต์ภายในประเทศในฐานะวีรบุรุษผู้ปลดปล่อยอียิปต์จากลัทธิจักรวรรดินิยม และประธานาธิบดีนixonก็ได้กลายเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดทิศทางหรือนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศของอียิปต์

ต่อโลกอาหรับที่ประธานาธิบดีนัซเซอร์มองว่ากลุ่มประเทศอาหรับเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินนโยบายของอียิปต์อย่างอิสระในต่างประเทศ เพื่อแสวงหาเกียรติยศความภาคภูมิใจ ความเป็นผู้นำกลุ่มประเทศอาหรับ และปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์ (Hasou, 1985: 50)

ด้วยเหตุนี้เอง อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้เน้นความสำคัญต่อโลกอาหรับเป็นอย่างมาก โดยมองว่ากลุ่มประเทศอาหรับจะช่วยให้อียิปต์บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ของรัฐ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำในภูมิภาคและการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ โดยแม้ว่าประธานาธิบดีนัซเซอร์จะมีเป้าหมายด้านนโยบายต่างประเทศมากมาย แต่เป้าหมายหลักที่สำคัญ คือ การปกป้องอิสราเอล เอกราช และความเป็นผู้นำของอียิปต์ รวมถึงเพิ่มอำนาจและอิทธิพลของอียิปต์ในโลกอาหรับอีกด้วย (Hasou, 1979: 276-277) ซึ่งแตกต่างจากในยุคถัดมาของประธานาธิบดีซาดัตที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในทิศทางตรงกันข้ามและเปลี่ยนแปลงไปจากยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์เป็นอย่างมาก โดยจะกล่าวถึงรายละเอียดดังกล่าวในหัวข้อต่อไป

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต (ค.ศ. 1970-1981)

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีซาดัตมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงหลัก ๆ คือ ช่วงแรกตั้งแต่ค.ศ. 1970-1973 ซึ่งเป็นช่วงของความต่อเนื่องของนโยบายต่างประเทศจากในยุคก่อนและเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง โดยหลังจากประธานาธิบดีซาดัตขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 3 ของอียิปต์ในค.ศ. 1970 ประธานาธิบดีซาดัตได้ดำเนินรอยตามนโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีนัซเซอร์และ

แก้ไขข้อผิดพลาดจากความล้มเหลวของประธานาธิบดีนixon เพื่อสร้างความเข้มแข็งในอำนาจของตนเอง โดยมีเป้าหมายหลักที่สำคัญ ในนโยบายต่างประเทศ 3 ประการ คือ หนึ่ง การรักษาชื่อเสียงและสถานะภาพการเป็นผู้นำของอียิปต์ในภูมิภาคตะวันออกกลาง สอง การรักษาความเป็นเอกภาพในโลกอาหรับ และสาม การเรียกร้องดินแดนคืนจากอิสราเอลหลังจากการพ่ายแพ้และเสียดินแดนในสงคราม ค.ศ. 1967 (Danielson, 2007: 53)

โดยประธานาธิบดีชาติเริ่มต้นด้วยการเรียกร้องแรงสนับสนุนจากประเทศอาหรับต่าง ๆ เพื่อเพิ่มอำนาจของอียิปต์ในการเผชิญหน้ากับอิสราเอล และเปลี่ยนแปลงนโยบายจากการสนับสนุนโซเวียตไปเข้าหาสหรัฐฯ แทน ซึ่งประธานาธิบดีชาติตั้งมองว่าการจะเอาชนะอิสราเอลได้นั้นไม่อาจพึ่งพาโลกอาหรับและความร่วมมือแบบพหุภาคีภายใต้องค์การสันนิบาตอาหรับได้อย่างเดียว แต่ต้องอาศัยมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ ที่มีอิทธิพลเหนืออิสราเอล โดยในค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีชาติได้ขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวรัสเซีย 21,000 คน ออกจากอียิปต์ เพื่อสร้างความพอใจให้กับสหรัฐอเมริกาและขจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่มีอยู่ในอียิปต์ (McLaurin, Peretz, & Snider, 1982: 31) และในค.ศ. 1973 อียิปต์ใช้มาตรการต่อต้านสหภาพโซเวียตโดยการสั่งห้ามเรือขนส่งอาวุธมายังอียิปต์ในช่วงปลายสงครามอาหรับ-อิสราเอล เป็นต้น ซึ่งการดำเนินนโยบายของอียิปต์ดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติ โดยประธานาธิบดีชาติได้เริ่มให้การพึ่งพาและขอความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ มากขึ้น และลดบทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับและลดความสำคัญต่อองค์การสันนิบาตอาหรับลง ซึ่งอียิปต์ได้เน้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นแบบเอกเทศ และเน้นความร่วมมือแบบทวิภาคีกับประเทศอาหรับรายน้ำมันบางประเทศเท่านั้น

และในช่วงที่สองตั้งแต่ค.ศ. 1973-1981 ซึ่งเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะนโยบายต่อโลกอาหรับ โดยเริ่มต้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีซาดัตได้ตอบรับข้อเสนอในการหยุดยิงภายใต้ข้อแก้ไขขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Resolution 338) และการทำข้อตกลงสันติภาพแบบทวิภาคีในหลายฉบับภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐฯ โดยปราศจากการปรึกษาหารือกับกลุ่มประเทศอาหรับ เช่น การลงนามในข้อตกลงซินายครั้งที่ 1 และซินายครั้งที่สอง ในค.ศ. 1974 และ ค.ศ. 1975 ตามลำดับ ภายใต้การผลักดันของสหรัฐฯ เพื่อยุติความขัดแย้งทางทหารระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลหลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ในค.ศ. 1973 (Saliba, 1975: 56) การเดินทางไปเยือนกรุงเยรูซาเล็มครั้งแรกของประธานาธิบดีซาดัตในค.ศ. 1977 เพื่อแสวงหาแนวทางการสร้างสันติภาพกับอิสราเอลและเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือเพิ่มขึ้นจากสหรัฐอเมริกา การพบปะหารือระหว่างประธานาธิบดีสหรัฐฯ ประธานาธิบดีอียิปต์ และนายกรัฐมนตรีอิสราเอล ณ แคมป์เดวิด ในค.ศ. 1978 จนถึงการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ณ กรุงวอชิงตันในค.ศ. 1979 เป็นต้น (Safty, 1991: 285-298) โดยปราศจากการปรึกษาหารือกับกลุ่มประเทศอาหรับ ทำให้เกิดความไม่พอใจและเกิดขัดแย้งกับกลุ่มประเทศอาหรับ จนถูกขับไล่ออกจากองค์การสันนิบาตอาหรับในที่สุดในค.ศ. 1979

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่า นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัตมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งประธานาธิบดีซาดัตได้ดำเนินนโยบายที่เน้นเรื่องแนวคิดชาตินิยมอียิปต์และให้ความสำคัญให้กับอียิปต์เป็นอันดับแรก (Egypt First Policy) ไม่ว่าจะเป็นกาเปลี่ยนชื่อประเทศอียิปต์จาก “สหสาธารณรัฐอาหรับ” (United Arab Republic) ไปเป็น “สาธารณรัฐอาหรับ

อียิปต์” (Arab Republic of Egypt) ในค.ศ. 1971 (Saliba, 1975: 56) และการเปลี่ยนธงชาติ และในระหว่างค.ศ. 1971-1972 อียิปต์ได้พยายามสานสัมพันธ์กับประเทศอาหรับบางประเทศอย่างเช่น ลิเบีย และซีเรีย ในการรวมตัวกันจัดตั้ง “สหพันธ์สาธารณรัฐอาหรับ” เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอียิปต์ โดยมองข้ามความร่วมมือแบบพหุภาคีภายใต้องค์การสันนิบาตอาหรับและดำเนินนโยบายสานความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับบางประเทศเท่านั้น

และในค.ศ. 1973 อียิปต์ได้ร่วมมือกับซีเรียในการทำสงครามกับอิสราเอลภายใต้ความร่วมมือจากประเทศอาหรับต่างๆ เช่น จอร์แดน อิรัก ซาอุดีอาระเบีย โมร็อกโก ซูดาน และแอลจีเรีย เพื่อเรียกร้องดินแดนสำคัญต่าง ๆ ของอียิปต์ที่ถูกอิสราเอลยึดครองไปตั้งแต่สงครามอาหรับ-อิสราเอลในยุคประธานาธิบดีนิซเซอร์ในค.ศ. 1967 (Hopwood, 1985: 119) โดยแม้ประธานาธิบดีชาติจะจะสามารถรวบรวมแรงสนับสนุนจากประเทศอาหรับต่าง ๆ และสร้างความเป็นเอกภาพในโลกอาหรับ รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากองค์การสันนิบาตอาหรับก็ตามในช่วงสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 แต่ในที่สุดในช่วงท้ายของสงครามอียิปต์กลับตอบรับข้อเสนอในการหยุดยิงภายใต้ข้อแก้ไขขององค์การสหประชาชาติในปลายสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 และลงนามในข้อตกลงซินายครั้งที่ 1 ในค.ศ. 1974 และซินายครั้งที่ 2 ในค.ศ. 1975 ตามลำดับโดยปราศจากการหารือกับกลุ่มประเทศอาหรับและองค์การสันนิบาตอาหรับ อีกทั้งในระหว่างค.ศ. 1974 ถึง 1975 อียิปต์ได้ยุติความช่วยเหลือและการสนับสนุนในทุกๆ ด้านต่อกลุ่มการเมืองในประเทศอาหรับอย่างเลบานอน และในค.ศ. 1976 อียิปต์ปฏิเสธที่จะส่งกองกำลังสันติภาพอาหรับภายใต้องค์การสันนิบาตอาหรับไปยังสงครามกลางเมืองในเลบานอน (Jiryis, 1978: 43) และในค.ศ. 1979 ประธานาธิบดีชาติได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล เป็นต้น ซึ่งการดำเนิน

นโยบายดังกล่าวของประธานาธิบดีชาติัตได้แสดงให้เห็นถึงการเน้นความสำคัญให้กับอียิปต์เป็นอันดับแรกและลดความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับ รวมถึงลดบทบาทการเป็นผู้นำในภูมิภาคอีกด้วย โดยเป็นความเปลี่ยนแปลงในทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์อย่างชัดเจน ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและเกิดความแตกแยกในกลุ่มประเทศอาหรับเป็นอย่างมาก จนทำให้เกิดคำถามต่อการตัดสินใจของประธานาธิบดีชาติัตในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในรูปแบบดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับจะทำให้เข้าใจบริบทของความเปลี่ยนแปลงและเหตุการณ์ในช่วงดังกล่าวได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ได้แก่

1.การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์

ภูมิภาคตะวันออกกลาง (Middle East) และพื้นที่ทางทิศตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (Eastern Mediterranean) มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของโซเวียตเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับเขตแดนทางตอนใต้ของโซเวียต และเป็นท่าเรือสำคัญที่เป็นทางออกสู่มหาสมุทรทางตอนใต้ของโซเวียต ซึ่งโซเวียตมองว่าดินแดนในพื้นที่ดังกล่าวมีทรัพยากรต่าง ๆ มากมาย และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งหลัก ๆ ระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก ซึ่งประเทศอาหรับต่าง ๆ ในตะวันออกกลางมีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ (National Security) ของโซเวียตอย่างยิ่ง เพราะอยู่บริเวณหลังบ้านของตนเองและเป็นเขตอิทธิพลที่โซเวียตไม่อาจปล่อย

ให้อิทธิพลของประเทศตะวันตกเข้ามาแทนที่ได้ โดยเฉพาะกับอียิปต์ ซึ่งเป็นประเทศสำคัญที่มีอิทธิพลในโลกอาหรับและเป็นประเทศผู้ขับเคลื่อนสำคัญในองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคที่มีเป้าหมายในการสร้างเอกภาพในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างองค์การสันนิบาตอาหรับ

ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับโซเวียตได้ดำเนินไปในทิศทางที่ดีตั้งแต่ในช่วงต้นค.ศ. 1954 ในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์ ซึ่งอียิปต์ถือเป็นต้นแบบของโซเวียตในการสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับโลกที่สาม แต่ต่อมาในยุคของประธานาธิบดีซาดัต ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ย่ำแย่ลง เนื่องจากขาดความไว้วางใจระหว่างกันและเกิดปัญหาความขัดแย้งในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการเมือง โซเวียตไม่พึงพอใจต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐฯ และไม่เห็นด้วยต่อแนวคิดของอียิปต์ในการใช้สหรัฐฯ เป็นตัวกลางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติอาหรับกับอิสราเอล ด้านการทหาร เกิดความขัดแย้งในเรื่องของการช่วยเหลือด้านอาวุธและผลตอบแทนจากความเสียหายในสงคราม ค.ศ. 1973 รวมถึงโซเวียตไม่พอใจต่ออียิปต์ในการขอความช่วยเหลือด้านอาวุธและเทคโนโลยีกับสหรัฐฯ แทนที่โซเวียต และด้านเศรษฐกิจ เกิดปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการชำระหนี้สินของอียิปต์ต่อโซเวียต โดยเฉพาะโซเวียตไม่พึงพอใจต่ออียิปต์ในการขอความช่วยเหลือต่อสหรัฐฯ ด้านการเงิน และการลงทุนเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ เป็นต้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศเกิดความตึงเครียดและเสื่อมถอยลงตลอดช่วงทศวรรษที่ 1970 (Korany & Dessouki, 1994: 265)

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ดร. อาลี อี. ฮีลลาล เดสซูกี (Ali E. Hillal Dessouki) อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยไคโร อียิปต์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ว่า “อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศในยุคประธานาธิบดีซาดัตนั้นมีสาเหตุ

มาจาก 2 ประการ คือ ประการแรก ประธานาธิบดีชาติดัตมองว่าโซเวียตเป็นมหาอำนาจที่มีความอ่อนแอกว่าสหรัฐฯ เป็นอย่างมาก และสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่มีความแข็งแกร่งในโลก ทำให้ประธานาธิบดีชาติดัตเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากที่เคยให้การสนับสนุนโซเวียตไปเข้าหาสหรัฐฯ แทน และประการที่สอง แม้ว่าโซเวียตจะเป็นพันธมิตรอย่างใกล้ชิดกับอียิปต์มาตั้งแต่ในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ แต่ในยุคประธานาธิบดีชาติดัตโซเวียตกลับให้การสนับสนุนและการช่วยเหลืออียิปต์น้อยลง เมื่อเปรียบเทียบกับ การสนับสนุนและการช่วยเหลืออย่างมากมายของสหรัฐฯ ต่ออิสราเอล ซึ่งสร้างความไม่พอใจอย่างมากต่อประธานาธิบดีชาติดัตและสร้างความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับโซเวียต โดยการดำเนินนโยบายดังกล่าวของโซเวียตต่ออียิปต์มีผลอย่างมากในการทำให้ประธานาธิบดีชาติดัตเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ” (ดร. อาลี อี. ฮิลลาล เดซซวกี, สัมภาษณ์, 19 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562)

และจากการสัมภาษณ์ ดร. บาห์ซัด โครานี (Bahgat Korany) อาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐกิจการเมือง มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงไคโร อียิปต์ ก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวเช่นกันว่า “สาเหตุที่อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศในยุคประธานาธิบดีชาติดัต เนื่องจากประธานาธิบดีชาติดัตมองว่าโซเวียตไม่เคยไว้วางใจต่อตนเองและไม่มีความจริงใจในการสนับสนุนต่ออียิปต์ แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวอียิปต์ต้องสร้างสมดุลในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับโซเวียตและสหรัฐฯ แต่ในทางปฏิบัติประธานาธิบดีชาติดัตกลับให้ความสนใจกับสหรัฐฯ เป็นอย่างมาก และไม่เคยไว้วางใจต่อโซเวียต โดยจะเห็นได้ว่าในค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีชาติดัตได้ขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวรัสเซีย 21,000 คน ออกจากอียิปต์ เพื่อสร้างความพอใจให้กับสหรัฐฯ และขจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่มีอยู่ในอียิปต์ และในค.ศ. 1976 อียิปต์ได้ตัดความ

สัมพันธ์ทางการทูตกับโซเวียต สำหรับสหรัฐฯ ประธานาธิบดีชาตต์มองว่าเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่มีอิทธิพลในโลกและในโลกอาหรับ และเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างอาหรับและอิสราเอล ทำให้อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีชาตต์ได้เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากการที่เคยร่วมมือกับโซเวียตไปเข้าหาและสร้างความร่วมมือกับสหรัฐฯ แทน” (ดร. บารห์ฆัด โครานี, สัมภาษณ์, 26 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562)

ในขณะที่โซเวียตเองก็มีมุมมองต่อประธานาธิบดีชาตต์แตกต่างจากอดีตประธานาธิบดีนัซเซอร์ โดยโซเวียตมองว่า ประธานาธิบดีชาตต์เป็นฝ่ายฝักใฝ่ตะวันตกต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ (Anti-Communism) ต่อต้านโซเวียต (Anti-Sovietism) และมีแนวคิดที่ต้องการให้อียิปต์แยกตัวออกจากโลกอาหรับ (Egypt's Isolation) ซึ่งไม่เหมาะสมต่อการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอียิปต์ (Whelan & Dixon, 1986: 182-183.) โดยนโยบายของโซเวียตต่ออียิปต์ในช่วงดังกล่าวคือ การให้การสนับสนุนฝ่ายอดีตประธานาธิบดีนัซเซอร์และกลุ่มผู้สนับสนุนโซเวียต (Pro-Soviet) เพื่อโค่นล้มประธานาธิบดีชาตต์ แต่ประธานาธิบดีชาตต์ก็ได้ทำการดำเนินแผนการการปฏิวัติเพื่อแก้ไข (Corrective Revolution) เพื่อกวาดล้างกลุ่มอิทธิพลของประธานาธิบดีนัซเซอร์และฝ่ายสนับสนุนโซเวียต เช่น ไกล์รองประธานาธิบดีอาลี ซอบรี ที่มีความใกล้ชิดกับโซเวียตออกจากตำแหน่งในค.ศ. 1971 เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างความบาดหมางในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์และโซเวียตเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม หลังจากการดำเนินมาตรการกวาดล้างกลุ่มผู้สนับสนุนอดีตประธานาธิบดีนัซเซอร์และกลุ่มผู้ฝักใฝ่โซเวียตของประธานาธิบดีชาตต์ โซเวียตได้เกิดความกังวลและได้ดำเนินแผนการเชื่อมสัมพันธ์กับอียิปต์ให้แน่นแฟ้นมากขึ้นโดยการส่งตัวแทนรัฐบาลระดับสูงของโซเวียต นายนิโคไล วิกโทโรวิช ปอดกอร์นีย์ (Nikolai

Viktorovich Podgorny) ประธานคณะผู้บริหารสูงสุดแห่งสภาโซเวียตสูงสุดแห่งสหภาพโซเวียต (Chairman of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR) มาทำข้อตกลงในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างอียิปต์กับโซเวียต ซึ่งได้ลงนามอย่างเป็นทางการในวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1971 หลังจากประธานาธิบดีชาติได้ดำเนินแผนการกวาดล้างกลุ่มผู้สนับสนุนโซเวียตได้เพียง 2 อาทิตย์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อโซเวียตว่าอียิปต์ยังคงมีสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับโซเวียต แต่ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ได้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาอีกครั้งในเหตุการณ์การรัฐประหารในซูดาน (Sudanese coup d'état) ในวันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 1971 โดยขบวนการคอมมิวนิสต์ซึ่งนำโดย นายพันฮาเซม อัล-ออตตะ (Major Hashem al-Atta) ในการต่อต้านและล้มล้างรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยแห่งซูดาน (the Democratic Republic of the Sudan) ของประธานาธิบดี กาฟาร์ นิเมียร์ (Gaafar Nimeiry) ซึ่งโซเวียตให้การสนับสนุนการรัฐประหารของขบวนการคอมมิวนิสต์และให้การยอมรับรัฐบาลใหม่ ในขณะที่อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีชาติได้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือรัฐบาลเก่าของประธานาธิบดี นิเมียร์ และต่อต้านการรัฐประหารและขบวนการคอมมิวนิสต์ จนในที่สุดประธานาธิบดี นิเมียร์ ก็สามารถโค่นล้มและช่วงชิงอำนาจคืนจากรัฐบาลคอมมิวนิสต์ได้สำเร็จ ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวในซูดานส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศชัดเจนขึ้น โดยอียิปต์และโซเวียตขาดความไว้วางใจระหว่างกันและประธานาธิบดีชาติได้พยายามดำเนินนโยบายเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศอาหรับเผด็จการอย่างซาอุดีอาระเบีย และกับสหรัฐฯ แทนที่โซเวียต (Korany & Dessouki, 1994: 265-266)

ต่อมาโซเวียตได้ดำเนินนโยบายในการโดดเดี่ยวอียิปต์ โดยการปฏิเสธในการจัดส่งอาวุธให้กับอียิปต์เพื่อตัดขาดอียิปต์จากการช่วย

เหลือจากภายนอก ประธานาธิบดีชาติตังจึงได้เข้าหาโลกตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐฯ เพื่อขอความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งสหรัฐฯ ก็ได้ตอบรับการร้องขอความช่วยเหลือดังกล่าว (Freedman, 1978: 97.) ต่อมาหลังสงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1973 อียิปต์ได้มุ่งเข้าหาสหรัฐฯ มากยิ่งขึ้นเพื่อขอความช่วยเหลือในการฟื้นฟูปัญหาด้านเศรษฐกิจและการค้าภายในประเทศ ซึ่งในความคิดของประธานาธิบดีชาติตังมองว่าโซเวียตไม่สามารถช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของอียิปต์ได้ โดยในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐฯ พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับโซเวียตกลับยิ่งเสื่อมถอยลงตามลำดับ ซึ่งเห็นได้ว่าตั้งแต่ค.ศ. 1967-1976 การช่วยเหลือด้านอาวุธของโซเวียตต่ออียิปต์มีมูลค่าประมาณ 2.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่หลังจากค.ศ. 1976-1980 มูลค่าการช่วยเหลือลดลงเหลือแค่ 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

นอกจากนี้ ในด้านเศรษฐกิจ อียิปต์มีหนี้สินต่อโซเวียตในปลายปีค.ศ. 1975 ประมาณ 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยโซเวียตปฏิเสธการผ่อนผันในการชำระหนี้สินของอียิปต์และอียิปต์ต้องจ่ายกลับเต็มจำนวน ทำให้ประธานาธิบดีชาติตังไม่ต้องการลงนามในพิธีสารทางการค้า ระหว่างอียิปต์กับโซเวียตในค.ศ. 1976 แต่ในที่สุดโซเวียตได้แสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนว่าต้องการให้อียิปต์ลงนามในพิธีสารดังกล่าว จนนำไปสู่การลงนามร่วมกันระหว่างทั้งสองประเทศในวันที่ 28 เดือนเมษายน ค.ศ. 1976 แต่ด้วยจำนวนเงินในการลงทุนเพียง 640 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เท่านั้น ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยกว่าการลงทุนครั้งก่อน ๆ ในความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศ และด้วยความสัมพันธ์ที่ย่ำแย่ลงอย่างต่อเนื่องระหว่างทั้งสองประเทศทำให้รัฐบาลอียิปต์ยุติการส่งออกผ้าฝ้ายไปยังโซเวียตในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1977 และต่อมาหลังจากนั้นสองเดือนในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1977 อียิปต์ได้ประกาศขอผ่อนผันการชำระหนี้สินต่อโซเวียตภายในระยะเวลา 10 ปี โดยเริ่มจาก

เดือนมกราคม ค.ศ. 1978 ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายมากยิ่งขึ้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศย่ำแย่ลง และจะเห็นได้ว่าจำนวนเงินสนับสนุนของโซเวียตต่ออียิปต์ลดลงอย่างมาก จากจำนวนเงินประมาณพันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในทศวรรษที่ 1950 และ 1960 ลดลงเหลือประมาณ 440 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1975-1979 รวมถึงอัตราการส่งออกและการนำเข้าของอียิปต์ต่อโซเวียตก็ลดลงอย่างมาก โดยการส่งออกของอียิปต์ลดลงจาก 50 เปอร์เซ็นต์ในช่วงแรกของทศวรรษที่ 1970 เหลือแค่ 15 เปอร์เซ็นต์จากจำนวนการส่งออกทั้งหมดของประเทศในค.ศ. 1975 และการนำเข้าของอียิปต์จากโซเวียตลดลงจาก 25 เปอร์เซ็นต์ เหลือแค่ 10 เปอร์เซ็นต์จากจำนวนการนำเข้าทั้งหมดของอียิปต์ในช่วงค.ศ. 1975 เป็นต้น (Korany & Dessouki, 1994: 271-272) ด้วยเหตุนี้ ในช่วงทศวรรษที่ 1970 ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับโซเวียตจึงเกิดความไม่มั่นคงและเสื่อมถอยลงอย่างมาก ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐฯ กลับพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประธานาธิบดีชาดได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายต่อสหรัฐฯ เพื่อขอความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาภายในประเทศที่ประธานาธิบดีชาดตีตมองว่าเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรก และลดความร่วมมือและการพึ่งพาความช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศอาหรับลง ส่งผลทำให้การแสดงบทบาทความเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับลดลงอย่างชัดเจน

กล่าวคือ จากการดำเนินนโยบายของโซเวียตต่ออียิปต์ด้วยการลดการสนับสนุนและการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ต่ออียิปต์ รวมถึงไม่ให้การยอมรับต่อการเป็นประธานาธิบดีของชาดตีต ทำให้ประธานาธิบดีชาดตีตเน้นความสำคัญไปที่การดำเนินนโยบายเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ แทน และเชื่อมสัมพันธ์กับอิสราเอลอีกด้วย ซึ่งประธานาธิบดีชาดตีตได้ลดการพึ่งพา การปฏิสัมพันธ์ และการร่วมมือกับโซเวียตและกับกลุ่มประเทศ

อาหรับแบบพหุภาคี แต่ดำเนินนโยบายแบบเอกเทศด้วยการสร้างความร่วมมือกับประเทศอาหรับบางประเทศเท่านั้น เช่น ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น โดยประธานาธิบดีชาติดัตมองว่าสหรัฐอเมริกา เป็นมหาอำนาจที่มีขีดความสามารถในการช่วยเหลืออียิปต์และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประธานาธิบดีชาติดัต ซึ่งอียิปต์ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาและแสดงบทบาทการเป็นผู้นำในภูมิภาคเพื่อให้ได้รับแรงสนับสนุนและการช่วยเหลือจากการกลุ่มประเทศอาหรับ ดังจะเห็นได้ว่าตลอดทศวรรษที่ 1970 ได้ปรากฏเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สร้างความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับโซเวียตอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเกิดความขัดแย้งระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับอื่น ๆ ในภูมิภาคอีกด้วย เช่น ในค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีชาติดัตได้ขับไล่ขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวรัสเซีย 21,000 คน รวมทั้งกองกำลังป้องกันทางอากาศ (Air Defense Forces) ของโซเวียตออกจากอียิปต์ ในค.ศ. 1975 อียิปต์ใช้มาตรการสั่งห้ามโซเวียตเข้ามายังฐานทัพเรือในเขตมาร์ซามัฏรุห์ (Marsa Matruh) ของอียิปต์ ในขณะเดียวกันโซเวียตก็ได้ปฏิเสธในการผ่อนผันการชำระหนี้สินทางทหาร (Military Debt) ของอียิปต์ต่อโซเวียตและอียิปต์ต้องจ่ายเงินเต็มจำนวน และในค.ศ. 1976 ประธานาธิบดีชาติดัตได้ยกเลิกข้อตกลงความร่วมมือและมิตรภาพระหว่างโซเวียตและอียิปต์ (Soviet-Egyptian Friendship and Cooperation Treaty) และได้สั่งให้โซเวียตยุติปฏิบัติการทางน้ำ (Submarine Operations) โดยทันที ณ เมืองอเล็กซานเดรีย โดยประธานาธิบดีชาติดัตได้แถลงการณ์ต่อหน้ารัฐสภาอียิปต์ในวันที่ 14 เดือนมีนาคม 1976 ว่าต้องการยกเลิกสนธิสัญญากับโซเวียตโดยเป็นการตัดสินใจแต่เพียงฝ่ายเดียว และได้เสนอเหตุผล 5 ประการเพื่อยุติสนธิสัญญาดังกล่าว คือ ประการแรก ประธานาธิบดีชาติดัตมองว่าโซเวียตไม่ได้มีความต้องการในการที่จะสร้างสันติภาพในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างแท้จริง ประการที่สอง โซเวียตคัดค้านแผนปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศของ

ประธานาธิบดีชาติตที่ขอความช่วยเหลือจากชาติตะวันตก ประการที่สาม โซเวียตปฏิเสธการผ่อนผันการชำระหนี้สินทางทหารของอียิปต์ต่อโซเวียต ประการที่สี่ โซเวียตปฏิเสธการซ่อมแซมเครื่องบินทางทหารที่ชำรุดและปฏิเสธการจัดหาอะไหล่ที่จำเป็นให้กับอียิปต์ซึ่งขัดต่อมาตราที่ 8 ในสนธิสัญญาฉบับดังกล่าว และประการสุดท้าย ประธานาธิบดีชาติตกล่าวหาว่าโซเวียตได้วางแผนในการล้มล้างรัฐบาลชาติตผ่านกลุ่มผู้ฝักใฝ่โซเวียตในอียิปต์ ส่งผลให้ในที่สุดสนธิสัญญาฉบับดังกล่าวระหว่างทั้งสองประเทศถูกยกเลิกไป

และในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1976 ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างโซเวียต อียิปต์ และลิเบีย ในปัญหาข้อพิพาทระหว่างอียิปต์กับลิเบีย โดยอียิปต์ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในปัญหาความขัดแย้งภายในของลิเบีย และโซเวียตได้ให้การสนับสนุนต่อลิเบียในการต่อสู้กับอียิปต์และได้ทำการประณามต่อการดำเนินนโยบายของอียิปต์ในลิเบียที่ส่งผลให้นายช่างชาวโซเวียตต้องเสียชีวิตถึง 3 คนในการโจมตีทางอากาศของอียิปต์ ณ สถานีเรดาร์ (Radar Station) ในลิเบีย ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างอียิปต์ ลิเบีย และโซเวียต โดยต่างกล่าวหากันและตั้งข้อสงสัยระหว่างกัน จนในที่สุดความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับลิเบียได้เกิดความย่ำแย่ลงและเหตุการณ์ดังกล่าวได้ทำลายภาพพจน์การเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับเป็นอย่างมาก ส่วนความขัดแย้งระหว่างอียิปต์กับโซเวียตได้เกิดความขัดแย้งจนถึงขีดสุดเมื่อประธานาธิบดีชาติตได้ไปเยือนอิสราเอลในค.ศ. 1977 และสถานกงสุลของโซเวียตทั้งในเมืองเล็กซานเดรีย พอร์ตซาอิด (Port Said) และเมืองอัสวานถูกปิดตัวลง (Korany & Dessouki, 1994: 266-268) จนในเดือนกันยายน ค.ศ. 1981 ประธานาธิบดีชาติตได้ขับไล่เอกอัครราชทูตของโซเวียตและที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจและเทคนิคของโซเวียตประมาณ 1,000 คนออกจากอียิปต์ ด้วยข้อกล่าวหาของการแทรกแซงและมีส่วนร่วมต่อการสอดแนมและจารกรรมข้อมูลสำคัญภายในอียิปต์ ทำให้ความ

สัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศต้องยุติลง เป็นต้น (Whelan & Dixon, 1986: 183.)

ดังนั้นจากการดำเนินนโยบายของโซเวียตต่ออียิปต์โดยการลดความช่วยเหลือและไม่ให้การสนับสนุนต่อประธานาธิบดีชาตัตตังกล่าว จึงมีผลอย่างยิ่งต่อทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะความขัดแย้งระหว่างอียิปต์และโซเวียตทำให้ประธานาธิบดีชาตัตมีทิศทางการดำเนินนโยบายที่เน้นความสำคัญในการแสวงหาความช่วยเหลือจากประเทศตะวันตกแทนโดยเฉพาะจากสหรัฐฯ และสานสัมพันธ์กับอิสราเอล รวมถึงลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศอาหรับลง เนื่องจากประเทศอาหรับส่วนใหญ่อยู่ภายใต้อิทธิพลของโซเวียตและเกลียดชังมหาอำนาจตะวันตกอย่างสหรัฐฯ โดยเฉพาะกับอิสราเอลที่เป็นศัตรูสำคัญที่สุดของชาวอาหรับและประเทศอาหรับต่างๆ ส่งผลให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและในภูมิภาคตะวันออกกลางเสื่อมถอยลงอย่างชัดเจน

2.การดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ต่ออียิปต์

นโยบายของสหรัฐฯ ในภูมิภาคตะวันออกกลางเน้นการให้ความช่วยเหลือต่อประเทศอาหรับต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายที่สำคัญ คือ การรักษาผลประโยชน์สูงสุดแห่งชาติของสหรัฐฯ ในดินแดนโลกอาหรับ เช่น น้ำมัน และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่สำคัญ เป็นต้น การสนับสนุนและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับประเทศพันธมิตรในสงครามเย็น และการสร้างสันติภาพในตะวันออกกลาง โดยประเทศอาหรับต่าง ๆ เช่น อียิปต์ จอร์แดน เลบานอน ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ประมาณ 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปีในรูปแบบของอาหาร เงิน วัสดุดิบ และอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐฯ ต่อประเทศอาหรับต่าง ๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลางเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในทศวรรษ

ที่ 1970 ที่สหรัฐฯ เน้นความสำคัญอย่างมากต่อโลกอาหรับและอียิปต์ โดยเฉพาะหลังจากสหรัฐฯ ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือโซเวียตในโลกอาหรับ แม้กระทั่งในประเทศสังคมนิยมสายปฏิกิริยา เช่น แอลจีเรียและซีเรีย เป็นต้น ซึ่งสหรัฐฯ สามารถจัดอิทธิพลของโซเวียตออกจากภูมิภาคได้ (Korany & Dessouki, 2016: 281) กล่าวคือในทศวรรษที่ 1970 ประธานาธิบดีนิกสัน (Nixon) ได้กำหนดทิศทางกระดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ในรูปแบบใหม่ที่เน้นความสำคัญในภูมิภาคตะวันออกกลาง ด้วยการให้การสนับสนุนพันธมิตรสำคัญของสหรัฐฯ คือ อิสราเอล ในขณะเดียวกันก็ให้การสนับสนุนและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับประเทศอาหรับที่มีอิทธิพลในตะวันออกกลางนั่นก็คือ อียิปต์ เพื่อต่อสู้กับฝ่ายสหภาพโซเวียตในช่วงสงครามเย็น แม้ว่าในช่วงแรกระหว่าง ค.ศ. 1970-1973 อียิปต์กับสหรัฐฯ ยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างชัดเจนจนกระทั่งในค.ศ. 1974 แต่หลังจากนั้นในระยะเวลา 3-4 ปีในช่วงค.ศ. 1975-1977 ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องและแน่นแฟ้นมากขึ้น จนในค.ศ. 1978 สหรัฐฯ ได้กลายเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล โดยสหรัฐฯ กลายเป็นผู้จัดหาอาวุธรายใหญ่ที่สุดและเป็นผู้ช่วยเหลือหลักทางด้านเศรษฐกิจของอียิปต์ (Korany & Dessouki, 1994: 273) ดังนั้นอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีซาดัต จึงเป็นผู้รับการช่วยเหลืออันดับต้น ๆ จากสหรัฐฯ และเป็นประเทศอาหรับที่สำคัญในยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ในภูมิภาคตะวันออกกลาง (Levin, 2000: 1-3.)

ดร.โครานี ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ว่า “สหรัฐฯ มีอิทธิพลอย่างมากต่อทิศทางกระดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีซาดัต โดยสหรัฐฯ มองว่าอียิปต์มีความสำคัญอย่างมากในโลกอาหรับและเป็นกุญแจสำคัญในการช่วยขจัดอิทธิพลของโซเวียตในภูมิภาคตะวันออกกลาง และประธานาธิบดีซาดัตเอง

ก็เชื่อว่าสหรัฐฯ เป็นส่วนสำคัญในนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ที่จะช่วยให้อียิปต์บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เช่น การทวงคืนดินแดน การฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ การสร้างสันติภาพกับอิสราเอล เป็นต้น” (ดร. บาห์มัด โครานี, สัมภาษณ์, 26 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562)

ในด้านของประธานาธิบดีชาติตัวเองก็มีแนวความคิดในการสนับสนุนประเทศตะวันตก (Pro-Western) มาตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะสหรัฐฯ เนื่องจากประธานาธิบดีชาติได้เคยไปเยือนสหรัฐฯ มาแล้วตั้งแต่ในค.ศ. 1966 และมีความประทับใจและชื่นชอบในแนวคิดเสรีและความเจริญเป็นอย่างมาก โดยประธานาธิบดีชาติมองว่าสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจที่สามารถช่วยเหลืออียิปต์ในการฟื้นฟู (Modernize) เศรษฐกิจที่ย่ำแย่ภายในประเทศได้ รวมทั้งสามารถช่วยเหลือในการเรียกร้องดินแดนคืนจากอิสราเอลและกู้ศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของอียิปต์กลับมา (Burns, 1985: 176-177.)

โดยจากการสัมภาษณ์ ดร. เดชชวัก ก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้เช่นกันว่า “สาเหตุที่ทำให้ประธานาธิบดีชาติเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากการให้การสนับสนุนโซเวียตในอดีตไปสู่การเข้าหาสหรัฐฯ แทนในยุคของตนเองมี 2 ประการ คือ ประการแรก ประธานาธิบดีชาติมองว่าสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจที่มีความแข็งแกร่งหนึ่งในโลก โดยมองว่าสหรัฐฯ มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าโซเวียต อีกทั้งประธานาธิบดีชาติมีความหลงใหลในระบบทุนนิยม วิถีชีวิต และวิสัยทัศน์ของสหรัฐฯ ทำให้หลังสงครามค.ศ. 1973 ประธานาธิบดีชาติได้เชื่อมความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ตามที่ได้มีการปรึกษารื้อกับรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ เฮนรี คิสซิงเจอร์ เป็นการเฉพาะในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1973 เพื่อกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ และประการที่สอง ประธานาธิบดีชาติมองว่าสหรัฐฯ

เป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่มีอิทธิพลเหนืออิสราเอลมากที่สุด ซึ่งการที่อียิปต์จะสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งกับอิสราเอลได้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการช่วยเหลือกับสหรัฐฯ” (ดร. อาลี อี. ฮีลาล เดชชวีกี, สัมภาษณ์, 19 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562)

ในด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองและการทูต ในช่วงสามปีแรกในยุคประธานาธิบดีชาติัตระหว่าง ค.ศ. 1970-1973 สหรัฐฯ ยังคงดำเนินนโยบายหลักในการสนับสนุนอย่างเต็มรูปแบบต่ออิสราเอล และสร้างความอ่อนแอให้กับประเทศอาหรับเพื่อขัดขวางและตัดกำลังโลกอาหรับในการก่อสงครามครั้งใหม่หลังจากสงครามในค.ศ. 1967 ในยุคประธานาธิบดีนixon เชอร์ ทำให้ประธานาธิบดีชาติัตได้พยายามดำเนินแผนการเชื่อมความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1971 โดยเรียกร้องให้มีการเปิดคลองสุเอซอีกครั้งและลงนามในข้อตกลงสันติภาพกับอิสราเอล แต่กลับไม่มีปฏิกิริยาตอบกลับจากสหรัฐฯ ส่งผลให้ประธานาธิบดีชาติัตตัดสินใจในการขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวรัสเซียประมาณ 21,000 คนออกจากอียิปต์ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1972 เพื่อสร้างความพึงพอใจต่อสหรัฐฯ หลังจากนั้นทั้งสองประเทศได้เริ่มมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันผ่าน 2 ช่องทางหลัก คือ กระทรวงการต่างประเทศ และหน่วยข่าวกรองแห่งชาติของทั้งสองประเทศ โดยการติดต่อสื่อสารผ่านหน่วยข่าวกรองของทั้งสองประเทศเป็นแนวคิดริเริ่มมาจากประธานาธิบดีนixon สันของสหรัฐฯ นอกจากนี้ ยังมีการติดต่อสื่อสารผ่านตัวกลางอย่างซาอูดิอาระเบียซึ่งเป็นประเทศฝักใฝ่ตะวันตก โดยเป็นผู้ประสานงานและแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างอียิปต์กับสหรัฐฯ จนนำไปสู่การเยียมเยือนสหรัฐฯ ของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของอียิปต์ นาย ซัยยิด ฮาฟิซ อีสมายิล (Sayyid Hafez Ismail) ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงแห่งชาติอียิปต์ (National Security Adviser) ในค.ศ. 1973 (Korany & Dessouki, 1994: 274)

ต่อมาหลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973

รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ นายเฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) ได้มีบทบาทผ่านการใช้วิธีการทางการทูตแบบตัวกลาง (Shuttle Diplomacy) คือ วิธีการทางการทูตแบบหนึ่งที่เป็นสื่อกลางให้ทั้งสองประเทศที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันพยายามหาข้อยุติปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน เพื่อเจรจาสันติภาพระหว่างอียิปต์ ซีเรีย กับอิสราเอล จนบรรลุข้อตกลงสงบศึกหรือข้อตกลงซีนายครั้งที่ 1 ในค.ศ. 1974 และยกเลิกการควบคุมแหล่งน้ำมันของชาติอาหรับและเปิดใช้คลองสุเอซอีกครั้งในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1975 ภายใต้อัตลักษณ์ครั้งที่ 2 และต่อมาในค.ศ. 1977 สหรัฐฯ ได้พยายามดำเนินนโยบายเพื่อให้บรรลุข้อตกลงสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล โดยสหรัฐฯ มองว่า ตนเองไม่ใช่เพียงแค่ตัวกลางในการไกล่เกลี่ยในความขัดแย้งเพียงเท่านั้น แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการเจรจาและลงนามในข้อตกลงสันติภาพระหว่างชาติอาหรับกับอิสราเอล ซึ่งทำให้ประธานาธิบดีชาติตนเองรู้สึกชื่นชอบและเน้นย้ำความสำคัญต่อแนวความคิดดังกล่าวของสหรัฐฯ โดยประธานาธิบดีชาติตนเองก็ได้ใช้โอกาสดังกล่าวในการกระชับมิตรกับสหรัฐฯ ด้วยการใช้เวลาในการพบปะพูดคุยกับสื่อต่าง ๆ ผู้มีชื่อเสียงสมาชิกสภาองเกรส และผู้นำกลุ่มชาวยิว ซึ่งการไปเยี่ยมเยียนกรุงเยรูซาเล็มของประธานาธิบดีชาติตนเองไม่ได้มีอิทธิพลเหนือประชาชนชาวอิสราเอลเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อความคิดและการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ อีกด้วย หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นผ่านการเจรจาสันติภาพกับอิสราเอล จนทำให้ประธานาธิบดี จิมมี คาร์เตอร์ ของสหรัฐฯ ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ในการผลักดันให้เกิดการบรรลุข้อตกลงสันติภาพ ณ แคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 และลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ณ กรุงวอชิงตันในค.ศ. 1979 ซึ่งสนธิสัญญาดังกล่าวได้เปิดทางไปสู่การขยายความร่วมมือทางด้านการทหารและด้านเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศที่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย (Korany & Dessouki, 1994: 275-276)

และในด้านการทหาร สหรัฐฯ ได้มีความร่วมมือกันทางทหารกับอียิปต์ในหลายรูปแบบ เช่น การจัดส่งอาวุธและเทคโนโลยีทางทหาร มอบสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการฝึกซ้อมรบร่วมกัน แม้ในค.ศ. 1975 ประธานาธิบดีซาตต์ได้แสดงความต้องการในการช่วยเหลือด้านอาวุธจากสหรัฐฯ ทั้งเครื่องบินสังหาร เฮลิคอปเตอร์ และขีปนาวุธ เป็นต้น แต่การตอบรับจากสหรัฐฯ ได้เกิดความล่าช้าจนกระทั่งอียิปต์ได้ลงนามในข้อตกลงซินายครั้งที่ 2 ในค.ศ. 1975 อียิปต์จึงได้รับความช่วยเหลือด้านอาวุธจากสหรัฐฯ อย่างเต็มรูปแบบ รวมถึงการออกใบอนุญาตในการผลิตอาวุธร่วมกันระหว่างทั้งสองประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศได้มีการซ้อมรบกันในหลาย ๆ ครั้ง เช่น ในค.ศ. 1980 สหรัฐฯ ได้มีการฝึกซ้อมรบในอียิปต์ภายใต้ภารกิจชื่อ “ดวงดาวที่ส่องสว่าง” ซึ่งมีขึ้นในทุก ๆ สองปี เป็นต้น (Korany & Dessouki, 1994: 277-278)

ส่วนในด้านเศรษฐกิจ หลังจากสงครามยมคิปปูร์ (Yom Kippur War) ในค.ศ. 1973 สหรัฐฯ ได้เพิ่มเงินช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจจำนวนมหาศาลต่ออียิปต์ประมาณ 700 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (Levin, 2000: 4-5.) หลังจากประธานาธิบดีซาตต์ยอมรับข้อตกลงหยุดยิงขององค์การสหประชาชาติ (UN Resolution 338) ภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐฯ หลังจากนั้นในค.ศ. 1979 หลังจากประธานาธิบดีซาตต์ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์และอิสราเอล สหรัฐฯ ได้ให้เงินช่วยเหลือภายใต้สนธิสัญญาดังกล่าวต่ออียิปต์และอิสราเอลประมาณ 4.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยอียิปต์ได้รับเงินช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นประมาณ 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และเงินด้านการทหารประมาณ 1.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อเพิ่มอิทธิพลของสหรัฐฯ ในตะวันออกกลางและปกป้องสนธิสัญญาดังกล่าวระหว่างอียิปต์และอิสราเอล (Levin, 2000: 5-6)

ทั้งนี้อียิปต์เป็นประเทศอาหรับที่รับการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ

จากต่างชาติมากที่สุด โดยตั้งแต่การปฏิวัติอียิปต์ในค.ศ. 1952 จนกระทั่งถึงกลางทศวรรษที่ 1970 อียิปต์ได้รับเงินประมาณ 37 เปอร์เซ็นต์จากการทุนทั้งหมดของต่างชาติในอียิปต์ และประมาณ 36 เปอร์เซ็นต์จากการสนับสนุนและการช่วยเหลือจากต่างชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐฯ อียิปต์ได้รับการช่วยทางด้านเศรษฐกิจระหว่างค.ศ. 1946 ถึง ค.ศ. 1980 ประมาณ 7.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และได้รับเงินช่วยเหลืออีกประมาณ 6.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 94 เปอร์เซ็นต์จากเงินช่วยเหลือทั้งหมดของต่างชาติโดยเฉพาะในปลายทศวรรษที่ 1970 โดยจากการช่วยเหลือของสหรัฐฯ ทางด้านเศรษฐกิจของอียิปต์จำนวนมหาศาลดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศของอียิปต์อย่างมาก โดยหน่วยงานเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศสหรัฐฯ (USAID) ได้ระบุว่า การช่วยเหลือของสหรัฐฯ จำนวนมหาศาลต่ออียิปต์มีผลอย่างมากต่อการริเริ่มของประธานาธิบดีชาดัดในการสร้างสันติภาพกับอิสราเอล โดยสหรัฐฯ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การช่วยเหลือและสนับสนุนต่ออียิปต์อย่างต่อเนื่องผ่านการสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว (Korany & Dessouki, 1994: 279)

ด้วยเหตุนี้เอง จากการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ต่ออียิปต์ด้วยการเสนอความช่วยเหลือและให้การสนับสนุนต่ออียิปต์ในด้านต่าง ๆ ทำให้ประธานาธิบดีชาดัดเน้นความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายต่อสหรัฐฯ เป็นอันดับแรก โดยละทิ้งการดำเนินนโยบายการเป็นผู้นำในโลกอาหรับและลดความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับลงด้วยการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเอกเทศโดยปราศจากการปรึกษาหารือกับประเทศอาหรับต่างๆ อีกทั้งให้ความสำคัญกับแนวคิดการสร้างสันติภาพกับอิสราเอลซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของชาวอาหรับและประเทศอาหรับอื่น ๆ จนได้มีการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอลซึ่งได้สร้างความไม่พอใจและก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในกลุ่ม

ประเทศอาหรับ จนในที่สุดอียิปต์ก็ถูกขับไล่ออกจากองค์การสันนิบาตอาหรับในค.ศ. 1979 และสำนักงานเลขาธิการองค์การสันนิบาตอาหรับได้ถูกย้ายจากกรุงไคโรไปสู่กรุงตูนิส ประเทศตูนิเซีย ดังนั้นจากการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ที่ให้ความสำคัญกับอียิปต์ในฐานะประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในภูมิภาคตะวันออกกลางด้วยการให้การสนับสนุนและการช่วยเหลือในด้านต่างๆ จึงมีผลอย่างมากต่อทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัตที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะนโยบายต่อโลกอาหรับ ซึ่งอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีชาติัตได้เปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายไปให้การสนับสนุนโลกตะวันตกและสหรัฐฯ แทน รวมถึงเชื่อมสัมพันธ์และสร้างสันติภาพกับอิสราเอล ทำให้การปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับน้อยลงอย่างมาก โดยเฉพาะบทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและในภูมิภาคที่มีความถดถอยลงอย่างเห็นได้ชัดเจน

สรุป

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ได้มีทิศทางการดำเนินนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปและแตกต่างจากการดำเนินนโยบายในยุคก่อน ๆ อย่างสิ้นเชิง โดยอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีชาติัตได้หันหลังให้กับโลกอาหรับด้วยการลดบทบาทการเป็นผู้นำในภูมิภาคและเน้นความสำคัญให้กับอียิปต์เป็นอันดับแรก รวมถึงสานสัมพันธ์และสร้างสันติภาพกับอิสราเอลซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของชาติอาหรับ โดยผลของการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ก็คือการดำเนินนโยบายของมหาอำนาจภายนอกอย่างสหภาพโซเวียตและสหรัฐฯ ต่ออียิปต์ ซึ่งการแข่งขันของมหาอำนาจทั้งสองในการมีอิทธิพล

เหนืออียิปต์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อโลกอาหรับ ซึ่งประธานาธิบดีชาติตมอญ วามหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ เพียงพอต่อการขอความช่วยเหลือของอียิปต์ ในการช่วยฟื้นฟูปัญหาภายในประเทศ และอียิปต์ไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาโซเวียตและกลุ่มประเทศอาหรับที่มีขีดความสามารถน้อยกว่าสหรัฐฯ อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้เอง ทิศทางการดำเนินนโยบายของทั้งโซเวียตและสหรัฐฯ จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติต ระหว่างค.ศ. 1970-1981

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนบทความต้องขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ พนัสพรประสิทธิ์ ซึ่งเป็นผู้แต่งร่วม และขอขอบคุณเจ้าของงานประพันธ์ทุกท่านที่ได้เขียนหนังสือ เอกสารทางวิชาการ และบทความต่าง ๆ ไว้สำหรับการค้นคว้าและอ้างอิงเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและสำหรับการเขียนบทความฉบับนี้ โดยบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” ครั้งที่ 1/2562 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ มะลูลีม. (2557). *Arab Spring: การลุกฮือที่เปลี่ยนโฉมหน้าของโลกอาหรับ*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- บาทษัต โครานี, *สัมภาษณ์*, 26 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.
- อาลี อี. ฮิลลาล เดซซาวี, *สัมภาษณ์*, 19 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562
- Burns, William J. (1985). *Economic Aid and the American Policy toward Egypt, 1955-1981*. New York, Albany: State University of New York Press.

- Dakhlallah, Farah. (2012). The League of Arab States and Regional Security: Towards an Arab Security Community?, *British Journal of Middle Eastern Studies*, 39(3): 393-412.
- Dawisha, A. I. (1976). *Egypt in the Arab World: the Elements of Foreign Policy*. London: Macmillan; New York: distributed by Halsted Press.
- Darwisheh, H. (2015). Regime Survival Strategies and The Conduct of Foreign Policy in Egypt. *Middle East Review of IDE-Jetro*. 2(3): 43-64.
- Danielson, R. E. (2007). *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*. Master of Arts in National Security Affairs, Naval Postgraduate School.
- Freedman, Robert O. (1978). *Soviet Policy toward the Middle East since 1970*. New York: Praeger.
- Hasou, T. Y. (1979). *The Arab League in Egyptian Foreign Policy under Gamal Abdel-Nasser: A Study of International Regional Organization in the Foreign Policy of Small States*. Virginia: University of Virginia.
- Hasou, T.Y. (1985). *The Struggle for the Arab World: Egypt's Nasser and the Arab League*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Hopwood, D. (1985). *Egypt: Politics and Society 1945-1984*. London: George Allen & Unwin Publishers.
- Jiryis, S. (1978). The Arab World at the Crossroads: An Analysis of the Arab Opposition to the Sadat Initiative. *Journal of Palestine Studies*, 7(2): 26-61.
- Korany, Bahgat & Dessouki, Ali E. Hillal. (1994). *The Foreign Policies of Arab States*. Cairo: Cairo University. (Arabic Version)

- Korany, Bahgat & Dessouki, Ali E.Hillal. (2010). *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization*. New York: The American University in Cairo Press.
- Korany, Bahgat & Dessouki, Ali E.Hillal. (2016). *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization*. Cairo: National Center for Translation. (Arabic Version)
- Levin, Yuval. (2000). *American Aid to the Middle East: A Tragedy of Good Intentions*. Washington, D.C.: Institute for Advanced Strategic and Political Studies.
- McLaurin, R. D., Peretz, D., & Snider, L. W. (1982). *Middle East Foreign Policy: Issues and Processes*. New York: Praeger.
- Safty, A. (1991). Sadat's Negotiations with the United States and Israel: From Sinai to Camp David. *The American Journal of Economics and Sociology*, 50(3): 285-298.
- Saliba, Najib E. (1975). The Decline of Nasirism in Sadat's Egypt. *World Affairs*, 138(1): 51-59.
- Thornhill, M. T. (2004). Britain, the United States and the Rise of an Egyptian Leader: The Politics and Diplomacy of Nasser's Consolidation of Power, 1952-4. *The English Historical Review*, 119(483): 892-921.
- Whelan, Joseph G. and Dixon, Michael J. (1986). *The Soviet Union in The Third World: Threat to World Peace?*. Virginia: Pergamon-Brassey's International Defense Publisher, Inc.

